

Ancak hemen şunu belirtelim ki anlatılan rivayetleri doğru varsaydığımızda, Kur'an'ın noktalanması, harekelenmesi, ayet bölünmelerinin yapıp secavendlerin konulması öyle bir çırpıda olmamış, yazının günümüzdeki şekline kavuşturulması dört asır gibi uzun bir sürede gerçekleşmiştir. Başlangıçta hiç kimse Kur'an'ın noktalanmasına ve harekelenmesine razı olmamış, hatta bunu yapmanın bidat olduğu söylenmiştir. Şafi gibi bazı ulema ise Kur'an'ı noktalayıp harekelendirenleri tekfir dahi etmiştir. Demek ki bu yazı zamanında okunmuş ve anlaşılmıştır.

Noktasız-Harekesiz Yazının Kullanımı ile İlgili Rivayetler

Rivayetler üzerinden meseleye yaklaştığımızda, Kur'an'ın indiği ortamda aslı noktasız ve harekesiz olan yazıyı okuyup yazmanın bir problem oluşturduğuna dair herhangi bir rivayet bulunmamaktadır. Kaldı ki noktasız ve harekesiz yazı sadece Kur'an'a has bir durum değildi. İnananiyla, inanmayaniyla tüm toplum noktasız ve harekesiz yazıyı okuyup yazıyordu. Bunun yanında Kur'an'ın indirilmesinden çok öncesine ve hemen sonrasına ait kitabelerin tamamının da noktasız ve harekesiz yazıdan oluşmuş olması, o toplumda bu yazıyı okumanın ve yazmanın bir sorun teşkil etmediğini göstermesi açısından önemlidir.

Bu arada yazının Mekke'ye m.530 yıllarında getirildiğine dair rivayetlerin pratikte hiçbir değerinin olmadığını, bunun hem tarihi olaylarla hem de Kur'an'ın yazılı bir belge haline gelmesi ile taban tabana çeliştiğini belirtmekte fayda vardır. M. 300 yıllarına ait kitabelerde bile noktasız ve harekesiz yazının olması, yazının gelişimi ile ilgili anlatılan rivayetlerin tamamen bir efsane olduğunu anlamaya yeterlidir.

Meseleye yine rivayetler üzerinden, noktasız ve harekesiz yazıyı okuyup yazabilenlerin şahsi donanımları açısından baktığımızda çok daha garip bir durum ortaya çıkmaktadır. Mesela; hatırlanacağı üzere Ömer b. Hattab'ın Müslüman oluşu ile ilgili anlatılan rivayetlerde, Allah resulünü öldürmek için yola koyulan Ömer, yoldayken kendi eniştesi Said b. Zeyd'in ve kız kardeşi Fatıma'nın Müslüman olduğunu öğrenince, hışımla onların evine gitmiş ve onları yazılı olan Ta-Ha suresini okurken yakalamıştır. Hatta bizzat kendi kız kardeşi Ömer'in yazıya zarar vermemesi için üzerinde Ta-Ha suresinin yazılı olduğu belgeyi koynuna sokmuştur. Daha sonra rikkate gelen Ömer, bu olay üzerine Müslüman olmaya karar vermiştir. Kız kardeşinden okumak için yazılı belgeyi istediğinde kız kardeşi ona temizlenmesi durumunda yazıyı ona vereceğini söylemiştir. Bu arada evin bir köşesine saklanmış olan Habbab b. Eret, Ömer'in Müslüman olma kararlılığını görünce onu Allah resulüne yönlendirmiştir (TDV İslam Ansiklopedisi, Ömer b. Hattab md).

Sırf bu rivayet baz alındığında bile olayın dört kahramanın noktasız ve harekesiz olan yazıyı okumada herhangi bir zorluk yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Kaldı ki olayın kahramanlarından Habbab b. Eret Mekke'li olmayan eski bir köledir.

Noktasız ve harekesiz yazının sadece Mekke'de değil, Arabistan coğrafyasının dört bir yanında yaygın olarak kullanıldığına dair sayısız rivayet bulmak mümkündür. Hatta öyle ki Allah resulünün Mısır, Bizans, İran, Habeşistan, Umman, Bahreyn gibi ülkelere gönderdiği mektupların da noktasız ve harekesiz yazıyla yazıldığı düşünüldüğünde noktasız ve harekesiz yazının sanıldığından çok daha geniş bir coğrafyada sorunsuzca okunup yazıldığı

anlaşılmaktadır. Mesela, rivayetlere göre Mekke döneminin on birinci yılında gerçekleşen ikinci akabe biatlarına katılan Rebi b. Malik, en başından beri inmiş surelerin hepsini yazılı bir şekilde almış ve bunları Medine'ye götürmüştür. Bu açık bir şekilde göstermektedir ki noktasız ve harekesiz yazı Medine'de de yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı.

Yine rivayetler üzerinden gittiğimizde tersinden bir örnek olarak, ülkesine hicret eden Müslümanları himaye eden ve Allah resulüne gıyaben iman eden Habeşistan kralının Allah resulüne yazdığı ve "emredersen, tacı tahtı bırakıp yanına gelirim" dediği mektubun da noktasız ve harekesiz yazıyla yazıldığını bildiren rivayet, Kur'an'daki yazım türünün anlatıldığı gibi öyle dar bir çerçevede değil çok geniş bir coğrafyada kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.

Kur'an'daki yazının geçmişinin ne kadar eskilere dayandığı ile ilgili belki de en etkileyici örnek M.485 yılında vefat eden Allah resulünün dedelerinden Kusayy b. Kilab'ın, Mekke'nin hakimiyetini Huzaa'lılardan aldıktan sonra onlarla yapmış olduğu yazılı sözleşmedir. Bu sözleşme ondan 160 sene sonra torun Muhammed'e gösterilmiş ve o da o büyük dedesinin o sözleşmede belirttiği tüm kurallara uymuştur.

Çok çarpıcı bir başka örnek ise M.150 senesinde büyük bir selle yıkılan Maarib barajının M.371 senesinde tamir edildikten sonra dikilen ve günümüzde bile hala varlığını koruyan kitabede kullanılan yazı ile Kur'an'da kullanılan yazının birebir aynı olmasıdır.

Kur'an'da kullanılan noktasız ve harekesiz yazının hem geçmişinin ve hem de kullanıldığı coğrafyanın genişliği ile ilgili çok daha fazla rivayet getirmek mümkündür. Fakat Kur'an'ı sadece Kur'an ile anlama prensibini ilke edinmiş bizler için bu rivayetlerin Kur'an'ın yazısı hakkında bir değer taşımadığını belirtmek isteriz. Az önce yazdığımız rivayetleri buraya almamızın sebebi: Kur'an'ın yazısı ile ilgili meseleye sırf rivayetler üzerinden bakarak şehir efsaneleri uyduranların, rivayetlerden sadece kendi işlerine gelenleri aldıklarını göstermek içindir. Dikkat edilirse aktardığımız rivayetler hakkında herhangi bir kaynak da belirtmedik. Çünkü bahse konu rivayetler hem çok fazla kaynakta geçen meşhur rivayetlerdir, hem de meraklısının küçük bir internet taraması ile kolayca bulabileceği şeylerdir.

Kitabın ve Hikmetin Öğretilmesi

Biz, Kur'an'da kullanılan noktasız ve harekesiz yazı ile ilgili rivayetlerin açtığı pencereye asla ihtiyaç duymamaktayız. Çünkü, sadece Muhammed değil Allah resullerinin tamamının görevi, insanlığa "**kitabı ve hikmeti**" öğretmektir. Kur'an'daki yazım türünün hiçbir öncesi olmasa ve Kur'an ile ortaya çıkan bir yazı türü olsa bile Allah resulü bu yazıyı insanlığa öğretmiş, onu okumanın ve anlamının öğretmenliğini yapmıştır.

Cuma 62/2

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler (TDV mealî).

(Okuyucudan ricamız: Bu çalışma boyunca paylaşacağımız mealleri, bizim tamamen kabul ettiğimiz mealler değildir. Bu ayetlerin meallerini TDV mealinden almamızın sebebi, o mealler üzerinden gidilse bile, Allah resulünün / resullerinin Allah'tan aldıkları kitabı insanlığa sırf duyurmak için değil aynı zamanda öğretmek için de görevlendirildiklerinin çok rahat bir şekilde anlaşılacağını göstermek içindir. Bu bağlamda okuyucunun bizim tamamen katılmadığımız mealleri bölüşmemizi sadece anlatılan konu bağlamında değerlendirmesini rica ediyoruz.)

Evet Allah resulleri kitabı ve hikmeti öğretmekle görevlendirilmişlerdir. Fakat böyle olmasına rağmen Kitabı ve hikmeti öğretmekle görevlendirilmiş bir resulü, okuma yazma bilmeyen biri olarak gösteren ve üstüne bunun da nübüvvet delili olduğunu söyleyen ulemanın meseleye ne kadar kör baktığı ibretliktir. Allah Resulünün nübüvvet delili kitabı ve hikmeti öğretmekle görevli olmasına rağmen okuma yazma bilmemesi değil, kitabı ve hikmeti öğretmesidir. Bilmediği bir şeyi öğretmesi ise mümkün değildir.

Allah resulleri Allah'tan aldıkları kitabın tahsilini önce kendileri yapmış, daha sonra insanlığa öğretmiştir. Bu risaletin vazgeçilmez ilkesidir. Bu ilke İsa üzerinden bize şu şekilde bildirilmektedir.

Al-i İmran 3/48

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرِيَّةَ وَالْإِنْجِيلَ

(Melekler, Meryem'e hitaben İsa hakkında sözlerine devam ettiler:) Allah ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i öğretecek (TDV meal)

Kitabı ve Hikmeti öğrenen, öğrendikten sonra insanlığa öğreten sadece İsa değildir. Bu risaletin en belirgin özelliklerinden biridir.

Buraya kadar anlattıklarımızı hülasa edersek: İlk Kur'an nüshalarında kullanılan yazı "lam elif" dahil 18 işaretten oluşmuş bir yazıdır. Fakat 18 işaret olmasına rağmen yazı 29 ses ile okunmaktadır. Bu yazı Kur'an'ın indiği ortamda yaygın olarak kullanılan bir yazıydı. Bu yazıyı okuyanlar ve yazanlar ne kendi yazdıklarını ne de kendilerine yazılanı sorun yaşamadan anlıyorlardı. Özellikle Arapçanın gramer yapısını bilmeyenler halen yazının noktalanıp harekelenmemesi durumunda anlaşılacağı veya yanlış anlaşılacağı gibi bir zehaba kapılmaktadırlar. Bu son derece yanlış bir çıkarımdır.

Hemen belirtelim ki, geçmişten günümüze gelen tüm Arapça kitaplar harekesizdir. Günümüzde Arapça konuşulan ve yazılan ülkelerde basılan tüm kitaplar, dergiler, gazeteler harekesizdir. Arapların yaşadığı coğrafyalardaki ilk okullardaki öğrenim bile harekesiz yazı ile yapılmaktadır.

Geçmişte veya günümüzde Arapça yazılmış kitaplar veya yazılı belgeler içinde Kur'an'dan başka harekesi olan bir kitap yoktur. Kütüphaneler dolusu kitapları harekesiz yazanlar, hiçbir zaman anlaşılma veya yanlış anlaşılma korkusu yaşamamışlardır. Günümüzde gazeteleri, dergileri, kitapları, okul kitaplarını harekesiz basan Araplar yanlış anlaşılma veya anlaşılma endişesini hiç taşımamaktadırlar. Fakat iş Kur'an'a gelince nedense bu durum tepetaklak olmaktadır.

Arap gramerine hâkim olanlar çok iyi bilirler ki; Arapça, harekeye ihtiyaç duymayan bir gramer yapısına sahiptir. Hiçbir dilde olmayan dakik gramer yapısı ile Arapça, tartışmasız

bir şekilde tüm dillere üstünlük sağlar. Bu yönüyle “dünyada anlamı ön plana çıkaran Arapça ayarında başka bir dil yoktur” demek hiç de abartılı bir ifade değildir. Geçmişte ve günümüzde Arapların kullandığı harekesiz yazı, anlamı bilinmeden, kuralları bilinmeden okumaya müsait bir yazı değildir. O yazıyı okumak isteyen biri istese de istemese de sarf ve nahiv kurallarını bilmek zorundadır. Harekesiz bir yazı tıpkı Türkçedeki ünsüz harflerden oluşmuş bir yazı gibidir. Türkçe ünsüz harfler kullanılmadan yazılan bir yazıdan doğru anlamları çıkarmak nasıl ki Türkçeyi ve onun gramer yapısını bilmeyi zorunlu kılıyorsa, aslı noktasız ve harekesiz olan bir yazıyı okumak da aynı şeyi gerektirir. Mesela; Bn yrn sz glrsm, brlkt snmy gdr myz? Yazısında kullanılmayan ünlü harfleri çıkarmak, ancak Türkçeye hâkim olan birinin yapabileceği bir iştir. Aynı cümleyi ünlü harfleri koyarak yazdığımızda Türkçe bilmeyen biri bile onu anlamadan okuyabilir.

Bn yrn sz glrsm, brlkt snmy gdr myz?

Ben yarın size gelirim, birlikte sinemaya gider miyiz?

İşte harekesiz Arapça tıpkı ünlü kullanmadığımız birinci cümle gibidir. Fakat şu da var ki; Türkçede ünsüz harflerle yazılmış bir cümlenin ünlü harflerini tespit etmek tahmine ve kelime bilgisine dayanırken, Arapça bunu kurallar ile yapmaktadır. Aslında her dilde olan kelimelerin şekil bilgisi (morfoloji/sarf) ve kelimelerin cümle içinde nasıl dizileceği, cümlelerin sıralamasının değişmesi durumunda gerek anlam planında ve gerekse şekil planında ne tür değişmelerin meydana geleceği (sentaks/nahiv) bilgisi, Arapçada çok daha kurallıdır. İşte bu iki ilmin bilinmemesi durumunda harekesiz bir yazıyı anlamadan okumak mümkün değildir. Bu yazının harekelenmesi durumunda ise yazı tamamen **anla-ma-dan** okunabilecek (aslında buna okuma değil, ses çıkarma denir) duruma gelmektedir. Günümüzde güzel bir melodi ile seslendirdiği Kur’an’ı anlamadan okuyanlar buna en güzel örnektir.

İlk nüshalarda olduğu gibi; harekesi olmamakla beraber 18 işaretle 29 ses çıkaran bir yazıyı okumak ancak temelli bir bilgiyi en başta edinmek ile olabilir. Kısaca adına “**iştikak**” denilen bu ilim, harflerin bir araya gelerek oluşturdukları kelimelerdeki ses düzenini öğretmektedir. Yani seslerden oluşan kelimeleri oluşturmadan önce ağızdan çıkan sesin farkına varmayı öğretmektedir. Arapçanın noktalanarak 18 olan harf sayısının 29’a çıkarılması, Kur’an’ın harekelenmesi “iştikak” denen bu ilmi gereksiz hale getirmiştir. Günümüzde bu ilim bilinmesine rağmen tahsil edilmemektedir. Öte yandan, noktasız ve harekesiz olan yazı, o yazıyla ilgili oluşabilecek yanlış anlaşılmalara çok kolay bir şekilde tespit edilebileceği bir yazıdır. Bu durumu şu çarpıcı örnek ile verelim.

Nisa 4/88

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ سَبِيلًا

Size ne oldu da münafıklar hakkında iki gruba ayrıldınız? Halbuki Allah onları kendi ettikleri yüzünden baş aşağı etmiştir (küfürlerine döndürmüştür). Allah'ın saptırdığını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimse için asla (doğruya) yol bulamazsın! (TDV meali)

Bu ayet bütün meallerde benzer şekillerde anlamlandırılmıştır. Fakat bu anlam hem tarih boyunca yapılan tefsirlerde hem de günümüzde kabul edilebilmiş bir anlam değildir.

Ayetin sonundaki şu ibareye dikkat edelim: *Allah'ın saptırdığını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimse için asla (doğruya) yol bulamazsın!*

Bu meale göre, insanı saptıran Allah'tır. Ayetin metnindeki harekeleri ve noktaları doğru kabul ettiğimizde bunun başkaca hiçbir izahı yoktur. Böyle bir ayet dururken kalkıp Allah'ın saptırmadığından, kişinin kendi özgür iradesi ile sapmış olduğundan, Yüce Allah'ın kulun iradesine müdahale etmediğinden bahsetmek manasız, böyle yorumlar yapmak ise iki yüzlülük olacaktır. Bahse konu olan cümlede hangi kelimenin özne, hangi kelimenin yüklem olduğu kelimelerin sonundaki hareketlerden tespit edilmektedir. İfade de geçen hareketleri doğru kabul eden ulemanın tamamı son hareketi merfu (ötre) olduğu için, ayetteki öznenin (müpteda) Allah olduğunu söylemişlerdir. Bu durumda bir mümine düşen şey Kur'an'a teslim olup "saptıran bir Allah" olduğunu kabul edip hiç kıvrımadan buna iman etmektir. Oysa hem geçmişteki hem de günümüzdeki ulema, ayete en olmadık yorumlar yaparak, saptırmanın Allah olmadığını ispatlamaya kalkışmaktadırlar. Tekrar edelim ki hareketlerin doğru kabul edilmesi durumunda olayın yorumlanacak hiçbir tarafı yoktur.

Oysaki; Kur'an'ın aslının noktasız ve harekesiz olduğu, noktalama ve harekelemelerin sonradan yapıldığı, noktalayanların ve harekeleyenlerin kendi içinde ihtilaf etmesinden dolayı 20 değişik kıraat oluştuğunun bilinmesi durumunda, bu ayeti anlamak için temel alınması gereken metnin de noktasız ve harekesiz metin olduğu kendiliğinden anlaşılacaktır. Bu durumda gramere tamamen aykırı bir şekilde geçen ayetteki "Allah" (لَهُ) kelimesinin son hareketinin "hu" şeklinde değil de "ha" şeklinde olması gerektiği kolayca anlaşılacaktır. Sadece iki hareketin değişerek gramere uygun bir şekilde yazılması durumunda ayetin anlamı şöyle olacaktır.

Nisa 4/88

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتٌ أَنْ يَسُبُّوا اللَّهَ عَصَابًا وَمَرَّةً
بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَفَلَا يَفْقَهُونَ

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتٌ أَنْ يَسُبُّوا اللَّهَ عَصَابًا وَمَرَّةً بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَفَلَا يَفْقَهُونَ

*Size ne oldu da münafıklar hakkında iki gruba ayrıldınız? Halbuki Allah onları kendi ettikleri yüzünden baş aşağı etmiştir (küfürlerine döndürmüştür). **Allah'ı yok sayana***

kılavuzluk mu yapmaktaymıyorsunuz. Kim Allah'ı yok sayarsa artık ona bir yol

bulamazsın. (R.D)

Bu ayet, sadece iki hareketin anlamı nasıl ters yüz ettiğine en güzel örnektir. Ayetteki noktalar ve hareketler Allah resulüne verilen Kur'an'da mevcut değildir. Bu noktalar ve hareketler Kur'an'ın inişinden çok sonraları konulmuştur. Bu noktaları ve hareketleri Kur'an'ın aslı sayıp, noktasız ve harekesiz olan Kur'an'ın hakiki metnine sanki Kur'an değilmiş gibi bakmak, hakikisinin yerine sahtesini koyup, sahtesine hakiki muamelesi yapmaktır. Nokta ve hareke koyanların yanlışlığı ancak ve ancak noktasız ve harekesiz metin temel alındığında ortaya çıkarılabilecek bir şeydir. Yoksa noktalı ve harekeli metnin esas alınması durumunda, o noktalama ve harekelemeye göre saptıran bir Allah'a inanma zorunluluğu vardır ve bunun yorum götürülecek bir tarafı yoktur.

İşte bunun gibi, noktasız ve harekesiz metni temel alıp o metnin imkanlarından yararlanmak Kur'an'ın aslına müracaat etmek demektir. Esasında elimizde bulunan noktalı

ve harekeli metinler Arapçadan Arapçaya meal hükmündedir. Böyle olduğu için Arapçayı konuşan bizzat Arapların kendisi bile Kur'an'ı anlamamaktadırlar. Milyonlarca mümin Kur'an'ın noktalısını ve harekelisini anlamadan seslendirmeyi "Kur'an okumak" zannetmektedir. Oysaki, noktasız ve harekesiz metin temel alındığında Kur'an'ı anlamadan okumanın imkânı yoktur.

Ayet Bölünmeleri

İlk Kur'an nüshalarında ayet bölünmeleri yoktur. İşaretlere nokta koymak gibi ayet bölünmeleri de sonradan yapılmıştır. Günümüzde ilim çevrelerince kabul edilen 20 kıraatin hepsinde ayet sayıları farklı farklıdır. Bu farklılık metinde bir azaltma ve çoğaltmadan değil, cümlelerin nerede bölüneceği ile alakalıdır. Yoksa tüm kıraatlerdeki metin birebir aynıdır.

Şekil 3 - Kahire Meşhedi Nüshası / Maide 2-9

Bu örnekte olduğu gibi, elimizdeki el yazmalarının birçoğunda ayet bölünmeleri yoktur. Ayet sayılarının kıraatlere göre farklılık arz etmesi, tamamen kıraat imamının ayetleri nereden böleceklerine dair içtihatlarına dayanır.

Ayet sayıları ile ilgili istatistik bilgilerine kısaca bir göz atalım.

Sahabeden nakledilen âyet sayıları:

- 1- Hz.Ali'ye göre âyetlerin sayısı: 6236.
- 2- Übey b. Ka'b'a göre: 6210.
- 3- İbn Abbas'a göre: 6216 (İbn Abbas'tan yapılan bir başka ri- vâyette ise âyetlerin sayısı 6616'dır)
- 4- İbn Mes'ud'a göre: 6218 dir.

B- Tabiinden nakledilen âyet sayıları

- 1-İbn Cübeyr ve İbn Sîrîn'e göre: 6216 (İbn Abbas'la aynı görüştedirler.)
- 2-Ata'ya göre 6177
- 3-Humeyd'e göre 6212
- 4-Raşid'e göre 6212'dir.

C- Kıraat imamlarından nakledilen âyet sayıları

1- İlk Medîneliler'in kabul ettiği sayı 6217dir. Bu sayıyı Kûfeliler, Medîneliler'den her hangi bir kimseyi isim olarak bizzat topluluğa isnad ederek rivâyet etmişlerdir. Bunu Nafi' b. Abdirrahman b. Ebî Nuaym (kıraat imamıdır), Ebû Ca'fer Yezîd b. el-Ka'ka'dan ve Şeybe b. Nasah'tan rivâyet etmiştir. Yine bu sayıyı bütün Basralılar Osman b. Saîd'den rivâyet etmişlerdir.

2- Sonraki Medîneliler âyetlerin sayısını 6214 olarak zikrettiler. Bu sayıyı İsmail b. Cafer el-Medenî ve Kâlûn lakabıyla bilinen İsa b. Mînâ, Süleyman b. Müslim b. Cemmâz'dan, Ebû Ca'fer ve Şeybe'den merfûan rivâyet etmişlerdir. Bu sayı İsmail b. Ca'fer'e nispet edilmiştir. Ebû Ca'fer'den nakledilen bir başka görüşte bu sayı 6210 dur. Şeybe'den gelen rivâyetle Ebû Ca'fer'den yapılan rivâyet arasında ihtilaf vardır.

3- Mekkelilerin kabul ettikleri sayı 6219 dur. Bu sayıyı Abdullah b. Kesîr (kıraat imamı) Mücâhid b. Cibr'den, o da Abdullah b. Abbas ve Übeyy b. Ka'b'dan merfuan rivâyet etmiştir.

4- Kûfelilerin kabul ettikleri sayı 6236 dir. Bu sayıyı Hamza b. ez-Zeyyât İbn Ebî Leylâ'dan, o da Ebû Abdirrahman es-Sülemî'den, o da Alî b. Ebî Talib'den merfuan rivâyet etmiştir. Yine bu sayıyı Kisâî, Süleym b. İsa ve başkaları Hamza'dan rivâyet etmişlerdir.

5- Basralıların kabul ettikleri sayı 6205 tir. Bu sayıyı Asım b. Ebi's-Sabbah el-Cühderî rivâyet etmiştir . Yine Eyyûb b. el- Mütevekkil ve Ya'kûb b. el-Hadramî de rivâyet etmiştir. Ancak Eyyûb b. el-Mütevekkil bir sayı ile Asım'a muhalefet ederek 6204 olduğunu söylemiştir.

6- Şamlılar'ın kabul ettikleri sayı 6220 dir. Bu sayıyı Eyyub b. Temîm el-Kârî, Yahya b. Hâris ez-Zimmârî'den merfûan rivâyet etmiştir. Bazıları da Abdullah b. A'mir el-Yahsûbî (kıraat imamı)'den rivâyet etmişlerdir. Bir başka rivâyette ise bu sayı 6225 tir.

Ayet sayılarının farklılık nedenleri bu yazının konusu değildir. Bu bilgiyi vermekle amaçladığımız şey ayet bölünmelerinin tevkifi olmadığının anlaşılması içindir. Üzerinde durmak istediğimiz ise ayetleri bölenlerin hangi kriterlere göre ayetleri numaralandırdıklarına işaret etmektir.

Ayet Nedir?

Bu tespitin yapılabilmesi için her şeyden önce "âyet" kelimesinden ne kastedildiğinin bilinmesi gerekmektedir. Biraz önce alıntı yaptığımız Doç. Dr. Hasan Keskin'in çalışmasınaⁱⁱ müracaat edelim.

A. Lügat Anlamı

"Âyet" kelimesinin sözlükteki asıl anlamı, "herhangi bir şeyin varlığını gösteren alâmet"tir. Buna bağlı olarak açık alâmet, belirti, iz, eser, işaret, ibret, nişane, mûcize, burhan, delil, yüksek bina gibi anlamlarda kullanılmıştır. Kelimenin çoğulu "ây" veya "âyât" tır. Kelimenin 'cemaat' anlamının dışındaki diğer

anlamları Kur'an'da da aynı şekilde korunmuştur. "Âyet", Kur'an'da delil, burhan; mucize, işaret; alâmet, nişan; hayret verici bir iş, şaşılacak şey; ibret; yüksek bina; kıyamet alâmeti; Kur'an'ın tamamı veya belli bölümleri gibi anlamlarda kullanılmıştır. Söz konusu kelime tekil ve çoğul şeklinde Kur'an'da 382 defa geçmek- tedir.

B. Terim Anlamı

Tefsir ıstılahında "âyet" bir terim olarak şöyle tanımlanmakta- dır: "Kur'an'ın harflerinden bir fasıla ile ayrılmış olan bölümlerinden her birine verilen isimdir"; "Kur'an' dan bir sûrede bulunup matla'ı/başlangıcı ve makta'ı/sonu olan belli bölümlerden her biri için kullanılan bir terimdir"; "Kur'an metninin bağımsız ve en küçük birimidir"; Kur'an'ın herhangi bir sûresi içinde, başı ve sonu belli bir veya bir kaç cümleden oluşan ilahi bir kelimedir. "Âyet" in en fazla bilinen, kulanımı en yaygın olan anlamı, bu tanımlarda ifade edilen anlamıdır. Bu gün "âyet" deyince daha çok "Kur'an'ın âyetle- ri" akla gelmektedir. Bazen bir âyetten daha az veya daha çok olan Kur'an parçasına da mecaz sûretiyle sûretiyle âyet denildiği vâki- dir.

Doç. Dr. Hasan Keskin'in bu tarifinde dikkat edilmesi gereken şey ayet kelimesine yüklenen "terim" anlamıdır. Bu tanıma göre Ayet; **"başı sonu belli olan kendi başına bağımsız her bir cümle"** anlamına gelmektedir. Bu tanımda getirilen "kendi başına, bağımsız" kelimeleri, cümlenin eksik kalmaması, cümlelerin tamam olmasıdır. Peki bizatihi müfessirler tarafından getirilen bu tanım, elimizdeki ayet bölünmelerine uymakta mıdır? Bunu anlamak için birkaç örnek verelim.

Abese 80/1

عَبَسَ وَتَوَلَّى

Abese 80/2

أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى

Kıraatlerin tamamında bu iki ayet bu şekilde bölünmüştür. Peki bu iki ayet bölünmesi müfessirlerin ayet kelimesine getirdiği terim anlamındaki "başı sonu belli olan, kendi başına bağımsız cümle" tanımlamasına uymakta mıdır? Hayır uymamaktadır. Çünkü ikinci ayet birinci ayetin "mefulü li eclihi" yani bir fiilin yapıma sebebinin gösteren nesnesidir. İkinci ayetteki cümle tamamen birinci ayete bağlıdır. Birinci ayet olmadan ikinci ayet kendi başına hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bunu anlamak için bu iki ayete verilen herhangi bir meali ele alalım.

Abese 80/1

عَبَسَ وَتَوَلَّى

Surat astı ve yüz çevirdi.

Abese 80/2

أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى

O gözleri görmeyen geldi diye. (Erhan Aktaş meali)

İkinci ayete verilen meal “o gözleri görmeyen geldi diye” şeklindedir ve bu cümlelerin kendi başına bağımsız bir cümle olması imkânsızdır. Aslında bölünmesi imkânsız olan bir cümle tam ortadan bölünmüş, cümlelerin yüklemi ve öznesi bir tarafta, nesnesi başka bir tarafta kalmıştır.

Gramere göre bu ayetin irabı şu şekildedir:

هو ...Fiili mazi / müfred-müzekker-gaib / öznesi müstetir

و ...Atıf edatı

هو (hal olması da mümkündür) ... Fiili mazi / müfred-müzekker-gaib / öznesi müstetir

...مüfred hükmünde cümle, başındaki “en” (أَنْ) edatından dolayı terkip haline gelmiş mastar/ önceki fiillerin “mefulü li eclihi” /mahallen mansub.

Bu iki ayet bölünmeden okunduğunda anlamı “O kör ona geldi diye sırtını dönerek suratını ekşitti” şeklinde olmalıdır.

Bir cümle tam orta yerinden ikiye bölünerek iki ayet haline getirilmiştir. Üstelik birinci ayetin sonuna konulan secavend “durmak caiz olmaz” anlamına gelen لا olmasına rağmen... O halde bu tek cümle neden ikiye bölünüp iki ayet haline getirilir? Bu soruya bulabildiğimiz tek cevap, sadece kafiye uyumu olsun diyedir...

Önce anlamadan okumaya asla elverişli olmayan noktasız ve harekesiz yazıya noktalar ve hareketler konulup anlamadan da okumaya müsait hale getiriliyor, ardından kafiye uyumlarına göre cümleler bölünüyor. Bu duruma örnek getirebileceğimiz tek ayet gurubu bununla sınırlı değildir. Yüzlerce ayet bölünmesinin sırf kafiye uyumu olsun diye yapıldığı gün gibi aşıkardır.

Bu yazımızda anlamaya çalışacağımız Bakara suresinin 1-4 ayetleri de tıpkı “Abese” suresinde olduğu gibi en olmadık yerden bölünerek, aslında tek bir cümle olduğunda anlamlı olan ayetten sırf ses uyumu hatırına 4 ayet çıkarılmıştır. Bakara suresinin başında gelen, Kur’an’ın bu yazının işaretleri dediği ama müfessirlerin “hurufu mukatta” dedikleri sembollerle ilgili ileride uzun açıklamalar yapacağız. Ancak bu açıklamalardan önce 1-4 ayetlerin bölünmelerindeki yanlışlık üzerinde duracağız.

Ayet bölünmelerindeki anlayışın, Bakara Suresi ilk 5 ayeti örnekliliği ile değerlendirmesi.

Bilindiği gibi Bakara suresinin ilk beş ayeti elimizdeki Mushaflarda şu şekilde bölünmüştür:

۱ ﴿الْمَّ﴾

۲ ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾

۳ ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

Hurufu mukatta olan الم'i sonraya bırakırsak 2, 3 ve 4. Ayetler, bölünmesi imkansız olan tek bir cümledir. Aslında bu ayetlerin irabını yapanlar da bunu belirtmektedirler. İrabı Müyessara'ya göre Bakara suresinin 2-5. ayetlerin irabı şu şekildedir.

[البقرة ٢] يَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ (ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى

﴿ذَلِكَ﴾

اسم إشارة في محل رفع مبتدأ، واللام للبعد، والكاف للخطاب :

﴿الكتاب﴾:

خبر ﴿ذَلِكَ﴾، والجملة ابتدائية لا محل لها من الإعراب. أو بدل من اسم الإشارة

﴿لا ريب فيه﴾

لا نافية للجنس، وريب اسمها المبني على الفتح في محل نصب اسم لا، والجار والمجرور متعلقان بمحذوف خبرها، :

والجملة حال من الكتاب أو خبر ثان ل﴿ذَلِكَ﴾

{هدى}

.
خبر ثان أو ثالث لـ(ذلك) :

{للمتقين}

.
جار ومجرور متعلقان بهدى، لأنه مصدر. أو صفة لـ(هدى) :

[البقرة 3] الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

{الذين}

.
اسم موصول في محل جر صفة للمتقين :

{يؤمنون}

.
فعل مضارع مرفوع، وعلامة رفعه ثبوت النون، لأنه من الأفعال الخمسة، والواو ضمير متصل في محل رفع فاعل،
والجملة الفعلية لا محل لها من الإعراب، لأنها صلة الموصول.

{بالغيب}

.
جار ومجرور متعلقان بـ(يؤمنون) :

{ويقيمون}

.
الجملة عطف على جملة (يؤمنون) داخلة في حيز الصلة :

{الصلاة}

.
مفعول به :

{ومما}

.
الواو حرف عطف، و(مما) جار ومجرور متعلقان بـ(ينفقون) :

{رزقناهم}

.
فعل ماض، وفاعل، ومفعول به. وجملة (رزقناهم) لا محل لها من الإعراب، لأنها صلة ما، والعاقد محذوف أي: رزقناهم إياه.

{ينفقون}

.
فعل مضارع مرفوع، معطوف على (يقيمون) داخل في حيز الصلة أيضًا :

Yapılan bu iraba göre ikinci ayetin sonunda geçen el-muttaki kelimesi mevsuf, devamında gelen الَّذِينَ (ellezine) kelimesi sıfattır. Yani “muttaki” kelimesi ile devamında gelen cümleler bir sıfat tamlaması oluşturmaktadır. Muttaki kelimesinden sonra gelen الَّذِينَ (ellezine) kelimesi tek başına hiçbir anlamı olmayan ism-i mevsul’dür. Bu kelimedden sonra gelen cümleler ise asıl cümle içinde herhangi bir fonksiyon icra edemeyen, tek vazifesi ism-i mevsulü tanıtmak, açmak, tanımlamak olan sıla cümleleridir. Sıla cümlelerinin irabı asıl cümleden bağımsız olarak kendi içinde yapılır ve o cümleye asıl cümle içindeki iraptan bir mahal verilmez. Bu yüzden nahiv açısından o cümlelere “irab’tan mahalli yoktur” tanımlaması getirilir.

الَّذِينَ (ellezine) kelimesi ile başlayan cümleler nahiv açısından “müfred” hükmündedir. Yani kelimeler ne kadar çok olursa olsun tek bir kelime gibidirler. Nitekim upuzun cümlelerin tamamı نَبِقْتُمُلَّا (el-muttaki) kelimesine sıfat olmuştur. Yukarıda verilen iraba göre sıla cümlelerini parantez içi cümleler olarak görme zorunluluğu vardır. Buna göre 2, 3, ve 4. ayetlerdeki cümlelerin asıl öğeleri şu şekildedir.

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ (.....) وَالَّذِينَ (.....)

Parantez içinde kalan kısım asıl cümle içinde öge değeri olmayan, tek görevi kendinden önceki “ismi mevsulü” (اَلَّذِيْنَ) tanımlamak olan sıla cümleleridir. Buna göre ikinci ayetin sonunda geçen “lil muttakin” kelimesi “mevsuf” üçüncü ve dördüncü ayetin başında gelen ismi mevsuller (اَلَّذِيْنَ) ise sıfattır.

Burada ayet olmadık yerden bölünerek sıfat ile mevsufun arası açılmış, sıfat olan ve tek başına bir anlam ifade etmeyecek olan cümleler tek başına bırakılmıştır. Böylelikle birinci ayet ile kitaba “muttakiler için kılavuzdur” şeklinde bir tanımlama getirmiştir. Oysa muttaki kelimesi sıfatı olmadan tek başına kullanıldığında nereye çeksen o anlama gelebilecek kelimedir. Kelime tek başına “korunak edinen” anlamına gelmektedir. Fakat neyi korunak edindiği açıkça belli olmadığı için, yorumların ardı arkası kesilmeden “muttaki” kelimesine uygun bir anlam arayışına girilmiştir. Aslında sıfatıyla beraber okunsa, asla böylesine bir anlam kargaşası söz konusu dahi edilemeyecektir.

Aslına bakılırsa bu tür kullanımlar sadece Arapçada olan bir kullanım değildir. Mesela Türkçede “yolda gelirken çizmesine çamur bulaşmış olan sarı elbiseli adam dedi” cümlesinde asıl olan cümle sadece “adam dedi” kısmıdır. Geri kalan kelimelerin tamamı asıl cümle içinde bir fonksiyona sahip olmayan, adam kelimesine sıfat olarak dönen kelimelerdir.

Ayet bölünmelerinin mevsuf-sıfat ilişkisini yok edecek şekilde yapılması, mevsufun hiç tanımı yapılmamış bir kelime olarak anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu durum “muttaki kimdir” sorusunun sorulmasına ve buna cevap aranmasına yol açmıştır. Oysa muttaki kelimesinden sonra gelen cümleler zaten böyle bir karışıklık olmasın diye “sıfat” olarak gelerek, o kelimeyi tanıtmıştır. Ayete bahse konu olan “muttaki” kelimesinin irap açısından sıfatlarından ayrılarak yazılması, tam tarifi yapılmış bir kelimenin hiç tarifi yapılmamış bir kelime haline dönüşmesine neden olmuş ve hatta bazı meal yazarları “muttaki” olmak için iman etmenin gerekli olmadığını dahi söyleyebilmişlerdir.

Ayette geçen اَلْمُتَّقِيْنَ (el-muttaki) kelimesi و ق ي (VKY) kök harflerinden türemiş “iftial” babından gelen “ismi faildir. Sulasi kökünde “korunak, kayırmak, savunmak, himaye etmek” anlamları olan bu kelime iftial babında geçişsiz bir mana kazanarak “bir şeyi veya kişiyi korunak edinmek, bir şeyi veya kişiyi himaye edinmek, siper edinmek, bir şeyin veya kişinin korunması altına girmeyi kabul etmek” anlamları kazanmaktadır. Bu noktada “muttaki” kelimesinin belirleyici veya açıklayıcı herhangi bir sıfatı olmadan kullanılması durumunda, hiçbir ayırım yapmadan herhangi bir şeyi veya kimseyi kendisine himaye edici olarak kabul eden herkes için kullanılan bir kelime haline dönüşmektedir. **Yani kelimenin sıfatı ile arasının açılması durumunda her önüne gelenin kendi konumuna göre anlam yükleyebileceği bir kelime haline gelmektedir.** Öyle olunca, şeytani düzenlerin kendisi için himaye edici olduğunu kabul edenler bile “muttaki” kelimesi ile isimlendirilebilirler. Ayette herhangi bir “muttakiden” değil, upuzun sıfatları olan “muttakilerden” bahsedilmektedir. Mevsuf ve sıfat arasını ayırarak cümleleri ona göre tanzim etmek çok vahim sonuçlar doğurmaktadır. Mesela Türkçede “adamları öldürün” gibi bir cümle kurulması durumunda “adam” olan herkesin öldürülebileceği anlaşılmaktadır. Oysa “insanları öldüren adamları öldürün” dediğimizde her adam değil, insan öldüren adamların öldürüleceği anlaşılmaktadır.

İşte bu bakış açısıyla ayetleri mevsuf ile sıfat arasını açarak bölenler, muttaki kelimesinin “herhangi bir muttaki” şeklinde anlaşılmasına neden olmuşlardır. Ayete “hiç şüphe yoktur ki bu kitap muttakiler için kılavuzdur” şeklinde anlam verilmesi durumunda, bu kitap “tağutların şeytani düzenlerinde kendilerine yüklenen görevleri harfiyyen ve sadık bir şekilde yerine getiren ve o düzen içinde de “muttaki” olarak tanımlananlar için de “kılavuz” olur anlamı çıkmaktadır. Oysa cümle kitabın her muttakiye değil “gayba inanan, kendi rızıklarından karşılıksız bağışta bulunan, o salatı ikame eden, resule ve resulden öncesinde indirilene inanan ve üstelik ahirete de kesin olarak güvenen müttakilere” kılavuz olduğunu söylemektedir.

Sonraki ayetlerin “muttaki” kelimesine sıfat olması aynı zamanda, bahse konu olan kişilerin kendilerini iman ettikleri şeylerle koruma altına aldığını, onların himayesine girdiklerini belirtmektedir. Bunun yanında o sıfatların bizzat “muttaki” denilen kişiler tarafından kendi iradeleriyle elde etmeleri gereken sıfatlar olduğu anlaşılacaktır. Çünkü sayılan sıfatların tamamı iradeyle alakalı olan ve sadece o kişilerin yapmasıyla elde edebileceği sıfatlardır.

Bir insanın boy olarak kısa veya uzun, beyaz veya siyah, mavi gözlü veya kara gözlü olması onun elinde olan bir şey değildir. Bu sıfatlar irade veya gayretle elde edilebilen sıfatlar değildir. Ama bir insanın Allah’a, resullerine, kitabına, meleklerine, ahiret gününe güvenmesi ve “mümin insan” gibi bir sıfata sahip olması tamamen onun irade ve gayretiyle elde edebileceği bir sıfattır. Hatta bu sıfatı edinmesinde ondan başkası hiç rol oynamamaktadır.

Tıpkı bunun gibi kişinin “muttaki” olması da sadece kişinin yapması gereken bir şeydir. Yani insanın kendisi dışında herhangi biri ne onu “muttaki” yapabilir ne de muttaki olduktan sonra onu “mümin” sıfatıyla sıfatlandırabilir. Kelimenin, fiilleri geçişsiz hale getirip “edinmek, gayret ve çaba göstermek” anlamı katan “iftial” babından gelmesinin sebebi de bundan dolayı olsa gerektir.

Bu kelime üzerinde sırası geldiğinde biraz daha durulacaktır. Bizim bu bağlamda kelime üzerinde durmamızın sebebi, ayette “mevsuf” olarak geçen kelimenin sıfatından ayrılarak ayet bölünmesi yapıldığına dikkat çekmek istememizden yani ayetin en olmayacak yerden bölünmüş olduğunu göstermek istememizden dolayıdır.

﴿الْم ۱﴾

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۲﴾

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۳﴾

﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۴﴾

﴿أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۵﴾

Elimizdeki Mushaflarda bu şekilde bölünmüş olan bu cümleler, asla 5 ayet olacak şekilde bölünmeye müsait değildir. Kaldı ki böyle bölünmesi durumunda hem üçüncü hem de dördüncü ayet “haberi” olmayan “müpteda” konumuna düşürülmektedir. Yani cümlenin “muttaki” kelimesinden sonra bölünmesi hem muttaki kelimesinin sıfatsız kalmasına hem de 3 ve 4.ayetlerin yarım cümleler olmasına yol açmaktadır.

Buna göre en başta gelen ve müfessirlerin hiç olmayacak şekilde “hurufu mukatta” adını verdikleri sembolleri işin içine katmadan cümlelere bakarsak, 2, 3 ve 4. ayetlerin bölünemez tek cümle olduğu rahatlıkla anlaşılacaktır. Biraz önce de belirttiğimiz gibi 3 ve 4. ayetin başında geçen ism-i mevsuller (الَّذِينَ)’in her ikisi de 2. ayetin sonunda geçen (نَبِيْقَتْمَلِل) kelimesinin sıfatlarıdır. Zaten her iki mevsulden sonra gelen cümleler asıl cümle içinde öge değeri olmayan ve tek görevleri ism-i mevsulü tanımlamak olan sıla cümleleridir. İşte tüm bunlara göre elimizdeki Mushaflarda 2, 3, 4 şeklinde numaralandırılan ayetler aslında birbirinden ayrılması mümkün olmayan tek bir ayettir (cümledir). Biraz önce müfessirlerin “ayet” kelimesinin terim olarak tanımını “başı ve sonu belli olan, anlamda kapalı ve eksiklik oluşturmayan, kendi başına bağımsız cümle” şeklinde yaptığını aktarmıştık. İşte tüm bu sebeplere göre tam olan cümle şu şekilde olmalıdır.

Bakara 2/2

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ وَالَّذِيْنَ
الدِّر بومسور لما انزل النك و ما انزل مر فلط و بالاحره هم بومسور

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ وَالَّذِيْنَ
يُؤْمِنُوْنَ بِمَا اُنزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُوْنَ

ŞU, KENDİ RIZIKLARINDAN KARŞILIKSIZ BAĞIŞTA BULUNAN, O SALATI İKAME EDEN, GAYBA GÜVENEN VE SENİN ÖNCENDE İNDİRİLENE DE SANA İNDİRİLENE DE İNANAN MUTTAKİLER İÇİN KILAVUZ OLAN, HAKKINDA HİÇBİR ŞÜPHEİN OLMADIĞI İŞTE O YAZIDIR. ÜSTELİK ONLAR, O (bildirilen) SONRASINA DA TEREDDÜDSÜZ İKNA OLURLAR

(Not: Mavi renkle gösterdiğimiz kısımlar nahiv açısından; asıl cümle içinde öge değeri olmayan sıla cümleleridir.)

(Not: Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu ayetteki kelimeler üzerinde daha detaylıca durulacaktır. Bu meal sadece ayetin gramerini önceleyerek, bölünmesi durumunda nasıl bir anlamın ortaya çıkacağını göstermek amacıyla verilmiştir.)

Cümleye anlam verilecekse bu yapı bozulmadan anlam verilmek zorundadır. Bu yapı bozulduğu zaman 3 ve 4. ayetler yarım cümleler olarak kalmaktadırlar. Yarım bırakılan cümlelere olmayan kelimeler katmadan meal verilmesi mümkün değildir. Nitekim meal yazarlarının neredeyse tamamının bu şekilde bölünen ayetlerin cümle yapılarını dikkate almadan mana vermeleri, hep onların ayete kelimeler karıştırmalarına sebep olmuştur. Birkaç meali örnek getirelim.

الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿٣﴾

Kelimenin sıfatı olmadan tek başına kullanılması durumunda “herhangi bir tehlikeden veya istenmeyen bir şeyden korunmaya çalışan kişi” anlamına geldiğini biraz önce belirtmiştik. Kur’an’da و ق ي (VKY) kök harflerinden türemiş 258 kelime bulunmaktadır. Bu kullanımlardan 49 tanesi “muttaki” şeklinde geçmektedir.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾

Abdülbaki Gölpınarlı Meali

Onlar, gaybe inanırlar, namaz kılarlar, rızıklandırdığımız şeylerin bir kısmını yoksullara harcarlar.

Ali Bulaç Meali

Onlar, gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler.

Bayraktar Bayraklı Meali

Onlar, gayba inanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden Allah yolunda harcarlar

Diyanet Vakfı Meali

Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.

Edip Yüksel Meali

Onlar ki duyularıyla algılayamadıkları gerçeklere de inanırlar,* namazı (salat) gözetirler,** kendilerine verdiğimiz rızıktan muhtaçlara verirler*

Elmalılı Meali (Orijinal)

Onlar ki gaybe iman edip namazı dürüst kılarlar ve kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden infak ederler

Erhan Aktaş Meali

Onlar; gayba¹ inanırlar, salâtı ikame ederler² ve verdiğimiz rızıktan infak³ ederler.*

Mehmet Okuyan Meali

Onlar [gayb]a (bilinemeyenlere) inanır; namaz kılar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden [infak] ederler (verirler).

Muhammed Esed Meali

Onlar ki, insan idrakini aş[ın olguların varlığı]na 3 inanırlar ve namazlarında dikkatli ve devamlıdırlar; kendilerine verdiğimiz rızıktan 4 başkaları için harcarlar;

Mustafa İslamoğlu Meali

Onlar ki; gayba iman ederler, namazı istikamet üzere kılarlar, kendilerine sürekli lütfettiğimiz şeylerden (ihtiyaç sahiplerine) harcarlar.

Süleyman Ateş Meali

Onlar ki gaybde (gizlide, içtenlikle) inanıp namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah rızası için) harcarlar.

Bu meal yazarlarının hepsi ayete verdikleri meallerinin başına “onlar” veya “onlar ki” kelimesini koymuşlardır. Oysa ayetin başında geçen ismi mevsul (وَالَّذِينَ) hem yargılı bir cümleyi kavrama dönüştüren hem de kendisinden sonraki sıra cümlesi olmadan tek başına anlamı olmayan bir edattır. Bu edata “onlar” çeklinde çoğul-müzekker-gaib zamirin anlamını vermek hem edatı “hum” (هم) zamirine çevirmek hem de kavram bildiren bir

cümleyi yargılı bir cümle haline getirmektir. Arapça bilmeyenler için dediklerimizi biraz daha açalım.

Yargı cümlesi, bahse konu edinilen hususta kişiyi bir sonuca vardiyan cümlelerdir.

Mesela; **جَاءَ الطَّالِبُ**...Öğrenci geldi

Bu kısa cümle, duyan kişiyi bir yargıya vardiirmakta ve öğrencinin gelmiş olduğunu anlatmaktadır. Fakat aynı cümlenin başına “ismi mevsul” getirirsek, bu yargı kaybolmakta ve cümle kavrama dönüşmektedir.

الَّذِي جَاءَ الطَّالِبُ...Gelen öğrenci.

İsmi mevsuller bu şekilde yargı bildiren bitmiş bir cümleyi (öğrenci geldi) kavrama dönüştürerek müfred (tekil) hale getirmektedir. İsmi mevsul ve ondan sonra gelen sıla cümleleri ne kadar uzun olursa olsun asıl cümle içinde kavram olarak “tekil öge” değeri taşırlar. Sıfat olarak geldiklerinde ise cümlede hiçbir zaman asıl öge olamazlar. Meal yazarları kendinden önceki kelimenin sıfatı olan ismi mevsulü zamire dönüştürmekle kalmamış, tek başına bir cümle olmaması gereken ifadeyi yargılı cümle haline getirmişlerdir. Meselâ aşağıdaki mealde tam da olması gereken şekilde yapılmış ve kavram değeri korunmuştur.

Bitmiş bir cümleyi cümleleri yargıdan kavrama dönüştüren ismi mevsullere “onlar” anlamı vermek, üstelik kendinden önceki kelimenin sıfatı olmasını hiç dikkate almamak meal yazarlarını istemeseler bile ayetlere olmayan kelimeler sokuşturmaya mecbur bırakmaktadır. Mesela, aşağıdaki mealde ismi mevsulün öge değerine dikkat edilerek tam da olması gerektiği gibi mana verilmiştir.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ (۳)

Süleymaniye Vakfı Meali

Allah'a içten inanan, namazı düzgün ve sürekli kılan ve verdiğimiz rızıkları yerli yerince harcayanlar,

Bu meale dikkat edilirse cümlenin yarım olduğu, kelimelerin kavramlaştığı ve hatta ayetin sonuna virgül konularak cümlenin bir sonraki ayetle tamamlanacağı belirtilmiştir. Aynı mealin yazarları bir sonraki ayetin başına da doğru bir şekilde kavram olarak mana vermiş ama bu sefer de ayetin sonunda yargı bildiren cümleyi de kavrama dönüştürerek tersinden bir yanlış yapmışlardır.

Süleymaniye Vakfı Meali

Sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanıp güvenenler ve ahiret konusunda kesin bir kanaate varanlar,

Meale dikkat edilirse yine ayetin sonuna virgül konularak ayetin anlamının bir sonraki ayetle tamamlanacağı belirtilmiştir. İşte bu durum “muttaki” kelimesine sıfat olan cümlelerin yine mevsufundan ayrılmasına ve cümlelerin “müpteda” olarak kendi başına cümleler kuran ögeler haline gelmesine neden olmuştur. Bu meale göre 2. ayette cümle bitmekte, 3 ve 4. Ayetler özne (müpteda) olmakta, 5. ayet ise öznenen haber veren

yükleme (haber) dönüşmektedir. Oysa az önce de belirttiğimiz gibi cümledeki kelimelerin öge değerleri şu şekildedir.

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ (.....) وَالَّذِينَ (.....) وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

Mavi renkle gösterdiğimiz kısım, kavram olarak cümle içinde tek bir ögeye karşılık olan “mevsuf ve sıfattır”. Aslına bakılırsa bu tür kullanımlar yani cümlelerin kavrama dönüşerek sıfatlaştığını bildiren kullanımlar sadece Arapçada değil yeryüzündeki tüm dillerde vardır. Hatta sıfata dönüşen cümleler ne kadar uzun olursa olsun tek bir ögeyi tanımlayan kavram olmaktan çıkmazlar. Mesela;

Sabahleyin evinden okuluna doğru yola çıkan, yolda herhangi bir kuralı çiğnemedен, oyalanmadan yürüyen, okuluna geldiğinde arkadaşları ile iyi geçinen, derslerine önem veren, sınıfını ve çevresini temiz tutan öğrenci, iyidir.

Bu upuzun cümlelerin asıl ögeleri “öğrenci iyidir” kelimeleridir. Bu upuzun cümlelerin kelimelerinin öge değerleri şu şekildedir.

Öğrenci...Özne (müpteda)
İyidir.....Yüklem (haber)

Peki cümlelerin geri kalan kısmı nedir?

O uzun cümlelerin tamamı öğrenci kelimesini tanımlayan sıfattır ve sıfat cümlelerin tamamı “öğrenci” kelimesiyle birlikte tek bir ögedir.

İşte muttaki kelimesinden sonra gelen 3 ve 4. ayetlerdeki cümlelerin tamamı da muttaki kelimesine dönen sıfatlardır ve bu sıfatlar “muttaki” kelimesi ile birlikte 2. ayetteki cümlelerin tek bir ögesidir. Ayetlerin bu şekilde bölünüp her bir sıfatın bağımsız cümleler haline getirilmesi asla doğru değildir. Meal ve tefsir yazarlarının 3 ve 4. ayetlerdeki cümlelerin “muttaki” kelimesini tanımlayan sıfatlar olduğunu bilmemelerine imkân yoktur. Zaten az önce alıntı yaptığımız “irabı müyessera” ism-i mevsulle başlayan cümlelerin “muttaki” kelimesinin sıfatı olduğunu belirtmiştir. Fakat nedense hangi kurala göre yapıldığı belli olmayan ayet bölünmelerindeki yanlışlığı anlatıp, düzelterekleri yerde, yapılmış olan yanlışla dokunmadan ama ayetlere ayetlerde olmayan kelimeler sokuşturarak mana vermeyi tercih etmişlerdir. Hatta bununla da kalmayıp, sıfatlarıyla birlikte çok açık olan muttaki kelimesini sanki anlamı bilinmeyen bir kelime gibi gösterip “muttaki kimdir” şeklinde açıklamalar getirmişlerdir. Oysa ayet zaten kime muttaki dendiğini veya hangi muttakinin muhatap alındığını sıfatlarıyla tanıtarak çok açık hale getirmiştir. Yani “muttaki kimdir” şeklinde bir soruyla başlayıp, uzun uzun yorumlar yapmaya hiç hacet yoktur, çünkü cümle zaten onu açıklamıştır. Mesela, var olan ayet bölünmelerini dikkate almayan Kurtubi, aynı yöntemi izleyerek “muttaki” kelimesi hakkında şu açıklamayı getirmiştir.

“Salih ameli ve duasıyla Yüce Allah’ın azabından kendisini koruyan kimseye “muttaki” denir. Bu kelime, kendin ile hoşlanmadığın şey arasında engel olarak kullandığın hakkında “اتقاء المكروه) hoşlanılmayan şeyden sakınmak” tabirinden alınmıştır” (Kurtubi / el Camiu li Ahkamil Kur’an / c.1.s.405).”

Kelimenin anlamını “hoşlanılmayan şeyden korunmak” olarak alan Kurtubi’nin bu tanımını baz alıp kelimenin başka ayetlerdeki kullanımına baktığımızda çok tuhaf ve bir o kadar da saçma bir durum ortaya çıkmaktadır.

Bakara 2/189

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْاهْلَةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ
وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Sana hilâlleri soruyorlar. De ki: “Onlar insanlar için, bir de hac için vakit ölçüleridir. Birr, evlere arkalarından girmeniz değildir. Fakat Birr, kişinin sakınmasıdır. O halde evelre kapı-larından girin. Allah’tan da korkun ki felaha eresiniz (Kurtubi mealı)

Şimdi Bakara 2. ayette iftial babının ismi faili olarak geçen “muttaki” kelimesine “hoşlanılmayan şeyle arasına engel koyarak sakınan kişi” manası veren Kurtubi, bu ayette yine iftial babından emir fiil olarak geçen “ittiku” kelimesine “korkun” manasını tercih etmiş ve ayette geçen bu ifadeye de “Allah’tan korkun” anlamı vererek (sonsuz kere haşa) Allah’ı istenilmeyen veya hoşlanılmayan konumuna düşürmüştür. Kaldı ki kelimenin “korkmak” gibi bir manası da bulunmadığı halde bunu yapmıştır. Bu durum Kur’an’da geçen “ittakullah” emirlerinin geçtiği tüm yerlerde böyledir. Oysa “iftial” babından gelen fiiller “edinme” anlamı kazanırlar ve fiilin failine nesnenin cinsinden bir şeyi edinmesini bildirirler. Üstelik “iftial” babının fiilleri geçişli manadan geçişsiz manaya getirirler. Bu demektir ki bir fiil iftial babına geldiğinde eğer geçişsiz bir mana alacaksa nesnesini harfi cer yardımıyla alacak demektir. Oysa “ittakullah” ifadesinde fiil, mefulünü direk almıştır. O halde bu kelimeye geçişsiz olarak “korkun” manası vermenin de imkânı yoktur. Eğer “ittakullah” kelimesine “Allah’tan korkun, Allah’tan sakının” gibi bir mana verilecekse ifadenin “ittaku billah” veya ittaku minellah” veya “itteku anillah” şeklinde gelmesi gerekirdi. Hepsinden öte, Yüce Allah bizim kendisinden kaçıp başka sığınaklar, başka korunaklar edineceğimiz bir varlık değil, tam tersi, bizim her türlü tehlikeden ona sığınıp, onu korunak edineceğimiz bir varlıktır. Yüce Allah bizden kendisine inanmamızı, kendisine güvenmemizi, kendisine sığınmamızı, kendisini sevmemizi, kendisine gönül rahatlığıyla uymamızı vs” emretmektedir. Kişi, korktuğuna sığınamaz, kişi korktuğuna güvenemez, kişi korktuğuna inanamaz, kişi korktuğunu sevemez. Hatta iman, güven, sığınma, tabi olma ile korku aynı yerde barınmaz. Korku varsa güvensizlik var demektir. İttakullah ifadelerine “Allah’tan korkun” anlamı vermek hem kuralsızlık hem de Yüce Kur’an’ın önerdiği Allah inancına taban tabana zıt bir anlamdır. Bu ifadenin anlamı “ALLAH’I KORUNAK EDİNİN” her türlü tehlikeden ve hoşlanılmayan durumdan Allah’ı korunak edinerek korunun anlamındadır.

İşte tüm bu saçma durumlar, çok basit gibi görünen “mevsuf-sıfat” ilişkisini bozmanın bir sonucudur. Bu açıklamalardan sonra tekrar edelim ki; elimizdeki Mushaflarda bölünüp 2, 3, 4 şeklinde numaralandırılan cümlenin dil bilgisi yapısı böyle bir bölünmeye asla müsaade etmeyen tek bir cümledir.

Bizim bundan sonraki yapacağımız açıklamalar, bu cümlelerin tek bir cümle olduğu temeli üzerinden olacaktır.

Ayet bölünmeleri ile ilgili gündeme getirdiğimiz bu durum sadece Bakara suresinin ilk ayetleri ile sınırlı değildir. Buna dair yüzlerce örnek getirmek mümkündür. Allah izin ve imkân verirse sırası geldiğinde onlara da değinilecektir.

ⁱ O yazıda kullanılan işaretlere “harf” dememek için özen gösterilmektedir. Çünkü o işaretlere harf denmesi mümkün değildir. Harf: tek bir sese tahsis edilmiş işarete verilen isimdir. Günümüz arap alfabesini oluşturan 28 işarete harf demek mümkündür. Çünkü o işaretler birden fazla sese tahsis edilmemiştir. Ama el yazmalarında kullanılan mesela şu işaret ب üç sese (ب – ت – ث) birden işaret etmektedir. Dola-yısıyla birden fazla sese işaret eden bu sembollere, tek bir sese tahsis edilmiş şekil anlamına gelen “harf” denmesi doğru değildir.

ⁱⁱ Doç. Dr. Hasan Keskin / Ayetlerin Sayısı Hakkında İhtilafların Nedenleri -Tez / C.U İlahiyat Fakültesi Dergisi